

BALTHASAR van der AST
(Middelburg before 1590 - after 1656 Delft)

"A Still Life on a table with grapes and other fruits in a basket, cherries on a Delft plate, tulips, irises and other flowers in a Wan-li vase, a group of shells, a parrot perched on a Melon and another perched on a branch"
on panel: 75 x 107 cm;
signed on the slab 'B.vander. ast'(l.m.)

Provenance:

The Reverend J.Willemsen, Middelburg, 1780;
Kalbfleisch, Flushing, NY; S. Westerman, Amsterdam by 1935; Mrs. I. Heitmanek-Engeling, Zürich; with Eugene Slatter, London; Alexander Leger Galleries, London, 1977; in a private American collection, since 1979; with Douwes Fine Art, 1995; acquired by a European collector; with Douwes Fine Art at TEFAF 2009; a private European collection.

Literature:

"Die Weltkunst", IX, no. 28/29 and X, no. 50;
"Nieuwe Rotterdamse Courant", 29 June 1935;
"De Zakenwereld", Amsterdam, 1935, no. 14; Apollo Magazine, May 1955 Vol. 61, p. 132;
"Connoisseur", May 1955, Vol. 133, p. XVIII;
L.J. Bol, "The Bosschaert Dynasty", Leigh-on-Sea 1980, no. 117, pp. 85-86.
"Briels J.": Vlaamse schilders en de dageraad van Hollands Gouden Eeuw, 1585-1630, Antwerp 1997, no. 417, p. 260.

Exhibited:

Amsterdam, Kunsthandel P. de Boer, "Bloemstukken", 1935, no. 7;
London, Eugene Slatter, "Dutch and Flemish Masters", April - July 1955, no. 13;
Amsterdam, Gebr. Douwes Fine Art, "Old Master Paintings until 1805", 1995, cat. no. 2

Notes:

The present still life by Balthasar van der Ast is a true masterpiece of the first half of the 17th century. Van der Ast can be seen as one of the most important still life painters from this era. This example of his work is exceptional both in quality and in size. To find his paintings in such a superb condition is very rare. That this representative and large work should have traversed four centuries and remained in such impeccable condition classes it amongst the highest rarities. #
It is one of the very few large showpieces that he made and probably the finest. In fact it was a showcase of the various objects, kinds of fruit and flowers, seashells (for which he was very famous), porcelain, exotic birds, insects, etcetera, which the artist could paint. It is possible to view each separate item as a still life in its own right.

The objective was to demonstrate the artist's full range of abilities, techniques and subject matter. This gave the client the possibility to select a favourite subject, so he could order a still life painting according to his wishes and possibilities. As such it is a kind of catalogue of the possibilities and a showcase.

Balthasar Van der Ast is one of the most important Dutch still life painters of the 17th century. His contribution to this genre consists of approximately 200 large and small format paintings, characterised by their finesse and subtlety. The present work is a typical example from this Utrecht period, where settled in 1619, and during which time he began to distance himself stylistically from his brother-in-law and teacher, Ambrosius Bosschaert the Elder (1573-1621). Utrecht at the time must have been a highly stimulating environment for the young Van der Ast. Not only had Roelandt Savery (circa 1576-1639) settled here upon his return from Prague, but soon Bosschaert the Elder's three sons, Ambrosius the Younger (1609-1645), Johannes (1608-1629) and Abraham (1612-1643) would move from Middelburg to Utrecht, making the city a new centre for still life painting from 1620 on.

The pervading motifs in the present work are a direct result of the widespread fascination in Holland at this time for the Exotic, kindled by the Dutch East India Company's newly developed trade routes to the Asian continent. Some examples of this are the seashells depicted here: from left to right, a West Indian „cittarium pica” with a hermit crab, an orange-flecked „mitra mitra”, a small golden „conus aurantius” and a „marbled cone shell”, one of Van der Ast's signature elements and highly prized by Dutch collectors. The two parrots, which were considered curiosities in the 17th century and possessed only by wealthy families, also add an exotic and luxurious element to the composition, as does the Wanli porcelain vase to the right of the painting. Similar vases can be found in approximately fifteen small-format still lifes by Van der Ast from the 1620's, none of which can be traced to a specific prototype, as the artist constantly varied the vases' decoration.

The floral arrangement in the present work is comparable with the somewhat later composition “Flowers in a vase with seashells and insects”, in the National Gallery, London (inv. no. NG6593, oil on panel, circa 1630, 47 x 36.8 cm). This motif was apparently inspired by the numerous floral bouquets in Wanli vases painted by Van der Ast's master, Ambrosius Bosschaert the Elder, for example a composition from 1619 in the Rijksmuseum, Amsterdam (inv. no. SK-A-1522, oil on copper, 31 x 22.5 cm). In contrast to the work of Bosschaert, more concerned with an artistic rendering of nature, Van der Ast endowed a feeling of elegance and intimacy to his paintings, expressed in the work offered here in an exemplary manner.

wit Origine sept/okt 1996

Een opmerkelijk toonschilderij.

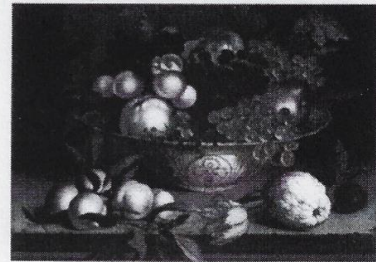
(Met dank aan Evert Douwes jr.)

Deze zomer bezocht ik enkele manifestaties van hedendaagse kunst en begon me steeds meer af te vragen wat nu eigenlijk kunst is en wie zich kunstenaar mag noemen. Er zijn tijden geweest, zoals in de Gouden Eeuw, waarin deze vragen niet werden gesteld. Een beoefenaar van de schilderkunst was toen in zoverre vergelijkbaar met schrijnwerkers, tingieters en zilversmeden dat ook hij vooral een vakman was en om zijn beroep te mogen uitoefenen lid moest zijn van een gilde. Een belangrijke functie van de gildebijeenkomsten was het onderling overleg over de beste materialen en verven. Veel gesprekken zullen zijn gegaan over het hout van de te beschilderen panelen. Bij kleinere schilderijen kon worden volstaan met één paneel, maar bij de grotere moesten twee of drie planken zodanig op een drager worden bevestigd dat het samengestelde paneel niet kromtrok. Om krimpnadelen te voorkomen werd het paneel tevens geprepareerd. Prijzig waren de panelen van linden-, populieren- of eikenhout dat werd aangevoerd uit de Slavische landen en

Zweden. Zo bij samengestelde panelen het hout van dezelfde boom voorkeur zou verdienen, moet worden bedacht dat een schilder afhankelijk was van wat hij in voorraad had of aan kon schaffen. Sommige panelen bestaan zelfs uit verschillende houtsoorten. Van Rubens is een schilderij bekend waarin hout van een deur is verwerkt. Voor het schilderen was een kunstenaar in de Gouden Eeuw aangewezen op natuurlijke kleurstoffen van plantaardige of dierlijke oorsprong. Van deze kleurstoffen waren er honderden, die zeer uiteenliepen in kwaliteit en prijs. Ze werden geleverd als fijne poeders, die werden gemengd met bindmiddelen als eigeel of oliën. Bijzonder kostbaar was ultramarijnblauw, waarvoor het gesteente dat het blauwe lapis lazuli bevatte moest worden fijngestampd. Weinig schilders konden zich dure kleurstoffen veroorloven en gebruikten samengestelde kleuren. Bekend is dat groen ontstaat door het mengen van de grondkleuren blauw en geel. In de loop der tijd blijkt het geel soms meer verschoten dan het blauw. Door het ge-

bruik van dit "verschietgeel" hebben de groene bomen en velden in zeventiende-eeuwse landschappen een merkwaardig blauw waas gekregen. Maar wie staat stil bij de vraag hoe bijvoorbeeld het met acrylverf (over)geschilderde doek van Newman in het Stedelijk Museum van Amsterdam er over drie eeuwen zal uitzien? Het beschikken over vele kleurstoffen eiste in de Gouden Eeuw een flinke investering. Onder meer Jan van Goyen (1596-1656), die door speculatie in de toen beruchte tulpenhandel in 1637 veel geld verloor, speelde dit danig parten. Vanaf dat jaar overheersen in zijn werken de goedkope bruine kleuren. Pas omstreeks 1643 was hij in staat duurdere kleurstoffen te kopen en wordt zijn kleurenpalet

weer rijker. De schilders waren destijds afhankelijk van opdrachten en vaak gespecialiseerd in een bepaald genre. Zo maakte Balthasar van Ast (voor 1590- na 1656) stillevens. Dat was waarschijnlijk geen toeval. Hij was de schoonzoon van Ambrosius Bosschaert de Oudere (1573-1621) en zwager van Ambrosius Bosschaert de Jongere (ca. 1610-1645); beide schilders van bloemen- en vruchtstillevens. De opdrachtgevers onderhandelden niet alleen over de grootte van een schilderij, maar ook over de voorstelling. Een voorstelling met bloemen was gauw driemaal duurder dan iets met vruchten. En het afbeelden van een blauwe Chinese kom, waarvoor lapis lazuli nodig was, was duurder dan een tinnen bord. Om de opdrachtgever een overzicht te geven van de mogelijkheden werden toonschilderijen gemaakt, waarop de meest uiteenlopende vruchten, bloemen, vogels en attributen zijn samengebracht. Van der Ast maakte een achttal van dergelijke toonschilderijen. Eén daarvan, olieverf op paneel (75x108 cm.), is op de PAN Amsterdam te zien bij de Gebr. Douwes Fine Art. Dit uitzonderlijke grote en gave toonschilderij is van zeer hoge kwaliteit. Naast het bieden van een overzicht, aan de hand waarvan de opdrachtgever een eigen stilleven kon samenstellen, was een toonschilderij ook een toonbeeld van het kunnen van de schilder.

Het door Van der Ast geschilderde fruit, de appels en de peren, zijn allerminst gaaf. Het is verleidelijk om bij aangestoken fruit, een wormstekige appel, te gissen naar verborgen thema's en motieven. Niemand ontgaat immers de betekenis van een allegorische voorstelling of de symboliek van een vanitas. Toch heeft Balthasar van der Ast hier slechts natuurgetrouw willen schilderen wat hij zag. De Gebr. Douwes bezitten nog een stilleven van Van der Ast, gebaseerd op onderdelen van toonschilderijen. In een Chinese kom liggen druiven, waarvan wijn wordt gemaakt, zoete pruimen en zelfs citroenen. Maar wat betekent die afgesneden tulp in de tijd van de tulpomania? Zeker zo intrigerend is de kool op de voorgrond: het voedsel van de armen en vast verbonden met de aarde. Wat de opdrachtgever bezielde zullen wij nooit weten.

Wanneer u de PAN Amsterdam bezoekt, loop dan zeker binnen bij de Douwes-stand. Want wat een toonschilderij is weten weinigen.

H. Hamers

FOR MORE INFORMATION
robert.cats@wmmcconsultancy.com
+974 55808769 - +31 652026898

